

FIGYELMEZŐ

AZ EGYETEMES LITERATURA' KÖRÉBEN.

Kiadó szerkesztők

SCHEDER, VÖRÖSMARTY, szerkesztő társ **BAJZA.**

MÁSODIK ÉV

Pesten.

Julius' 31. 1838.

30. szám.

Tartalom. Athenaeum miatti zajgások. I. — Hazai literatura. Társasági philosophia. A' bölcselkedő magyar polgár, Czentétől. — Necrolog. — Magyar tudós társaság. — Literaturai mozgalmak.

Athenaeum miatti zajgások.

Semper ego auditor tantum? numquamne reponam,
Vexatus toties. *Juv. l. 1.*

I.

Kettős folyóiratunk' hirdetése 1836. dec. 3-dikán jelent meg. Bizodalommal fogadta azt a' közönség, és nagyobb számmal veve körül részvételében, mint bármely más e' nemü folyóírást, mind ez ideig; 's bizodalommal fogadta azt nagyobb száma a' legismertebb 's egyszerűs mind legmunkásabb íróknak: mint a' dolgozásra ajánkozottak' folyóírást növekedő névjegyzéke bizonyítja. De voltak írók, leginkább pedig hír- 's egyéb lapok' szerkesztői, kiknek e' pályán fellépésünk nem tetszett — miért? hagyjuk ezt akkorra, midőn valamelyikünk talán érdekesebb tartandja az új literatura' privat történetét megírni, melly sokkal többet fejtend meg, mint a' mi eddig a' közönség' kezei közé le vagyontéve. Elég, hogy voltak, kiknek ez útoni munkálkodásunk száka volt szemökben; 's eleinte egyenként, utóbb támadó frígyet kötve, minden lépten és nyomon, titkon és nyíltan, szabad és nem szabad eszközökkel, folyóiratunkat üldözés' —, magunkat, minden viszonyaink között nem csak gáncs', hanem

becsmérlés és gúny', 's a' mi több, gyanúsítás' és rágalom' tárgyaivá tettek.

Valamint e' zavargások eddig nem vehettek ki nyugalomunkból, úgy nem fognak ezen túl sem; 's valamint eddig, néhány egyes tárgyat kivéve — mellyre szükségesnek vagy épen kötelességünknek hittük, némely világosító szót ejteniünk — hallgatással mellőztük el seregét a' tudományos, vagy csak társas illedelmű férfiakhoz is méltatlan támadásoknak: úgy fognak volna ezentúl is, ha az ellenfél, melly a' tudomány' érdekében semmi komolyabb munkálatokkal elfoglalva nincs, háborúgatásunkra bőven rá érve, örök egyoldalú petyegéseivel nem kényszerítene, a' másfél éven túl követett békerendszerről lemondanunk: 's ezen túl, a' mennyiben hasznosnak fog látszani, az ellenünk intézett alaptalan támadások' visszautasítására, igazságtalan vádak' czáfolatára, hamis állítások' magyarázatára 's napi renden levő állítások' felvilágosítására lebocsátkoznunk. Nem szívesen teszszük ezt: a' tárgy nélküli

vitáknak a' tudomány soha —, a' literatura' ügye ritkán láthatta hasznát: de feleljenek érte azok, kik illy zajgásokból élődnek. Mi illy hosszú türelem után fölemeljük a' keztyűt, mert a' némaságunk által magát biztosítottnak vélt ellenhad az igazság' bátorságával kezdi a' tiszta törekvésen 's nem gyanakodó közönség' bizodalmán, garázda játékaikat üzni. Ideje tehát, hogy mi is szóljunk; 's itt ne feledjék ellenink, hogy a' védelem minden, a' támadó által fogott fegyverrel szabadon élhet visszatörülésul, 's pedig azzal is, melly a' támadóhoz mint támadóhoz nem illik — csak nemtelen ne legyen.

Mielőtt a' literaturai garázdaságokat és saját ügyünkbeni gázlásokat rendesen szemmel tartandó álló czikkelyűnket a' Figyelmezőben megnyitnók: szükség leszen a' magunk' 's az ellenség' álláspontja' kimutatására, az eddig történeteket, fő vonalaikban legalább összeállítva, a' figyelmes és elfogulatlan olvasó elébe terjeszteni.

Az első felszólaló Wargha István volt, kinek „Egy két szó annak idején“ című czikkelyét a' pesti Társalkodó (102. sz.) még 1836. dec. 21. terjeszté az olvasóság elébe. Észrevételei két fő pontban egyesülnek. Literaturánknak rendszeres munkák kellenek e-
lébb, u. mond, aztán folyóirások, 's a' megfordított rend csak káros lehet; 's ismét: leginkább mi vagyunk, kiknek erkölcsi kötelessége ez úton, t. i. rendszeres munkák' dolgozása által, a' literatura' érdekéhez járulni. 'S miután Szigethi ezekre felelni igyekezett (Társ. 1837. 9.), W. másodsor is szólt (Társ. 1837. 12.) 's tovább menvén mint először, többi közt azt jegyzi meg rólunk, hogy „mint a' köz bizodalom' megbizottjai, tartozunk rendszeres és állandó értékű, nem pedig kalendáriumi becsű munkákkal pótolni a' honi tudományosságunk szükségéit“; sőt egyikünket arra is emlékeztet, hogy mint academiái titoknoknak „mellékes tárgyakra saját ideje kevés lehet, a' társaság' ügyére szánandóról pedig nem rendelkezhetik; melly tekintetből a' Tudománytárnak szerkeztetésétől is fölmentetett.“ — Felelheténk vala, hogy W. beszédeiben, a' journalisticát illetőleg, sok való van, de, a' tárgy' egyoldalú felfogásából sok nem való is; hogy ott — hol nem annyira a' tudomány' előmozdítása a' czél, mint annak és főleg a' nyelv-

nek megizlettetése 's terjesztése: melly mind addig, míg fő feladásunk a' nemzetiség' fejlesztése, maga is fő tekintetet érdemel — hogy ott, mondánk, bármely út, ha a' célhoz vezet, jó: az általunk választott pedig e' perczben a' többiekénél nem kevesbbé jó azon adatnál fogva, hogy, míg folyóiratunkat ezer ember olvassa, 's folytonos és húzamos hatása által egy része az olvasóknak egyszersmind egy vagy más tudomány, 's általán a' literatura iránt maradandó részvétre gerjed: rendszeres munkánkat, tárgyához képest 50, vagy 100, szerencsés esetben legfelebb egy pár száz olvassa (egyikünk 1834. egy köz érdekű tárgy felett rendszeres munkával kínálá meg a' közönséget, és 48 előfizetője gyűlt); felelheténk, hogy lett dolog, miképen a' rendszeres munkák tartós hatással vannak ugyan, de ezeknek is csak az időszaki sajtó csinál olvasókat, valamint a' drámairónak a' játékszín. Van tehát a' dologban valami visszás, ha a' tudomány' közvetlen haladását értjük, de nincs, ha literatura- 's tudomány-terjesztés' eszközeit, a' közönség-alapítást, 's a' nyelv' külső belterjű előmenetelét. Mondhattuk volna, hogy, ha ki ugyan képes állandó értékűt elő állítani, akkor sem fog csupa kalendáriombecsű czikkelyeket adni, midőn folyóiratba, a' percz' érdekeit szem előtt tartva, dolgozik; 's példákat hozhatánk fel, miképen nálunk, és másutt sok állandó értékű dolgozat, a' percz' indításából, egyenesen folyóiratok' számára készült; 's mondhatánk, hogy palotához nem csak arany és márvány, hanem téglá, vas és fa is szükséges. Kérdezheténk: miért bennünket az academia' rendes és fizetéses tagjai 's tisztviselői közül írói kötelességinkre emlékeztetni, kik, mióta az intézet áll, bármely úton 's bármely szerencsével, de folyvást munkálkodánk, 's talán annyit, a' mennyinél többet egy sem; 's miért nem Döbrenteit vagy Pergert, Gebhardtot vagy Helmezyt, kik részint több idő óta, 's anynyi (sőt az utolsó legtöbb) jótéteményeivel élnek a' társaságnak, mint bármelyikünk: miért épen csak bennünket így megkülönböztetni? nem vehetik-e ezt e' társaink rossz néven? Miért tőlünk épen rendszeres munkák' dolgozását követelni? Avagy tudhatja-e W., egyebek mellett is, mikre készültünk, vagy készülünk foly-

vást, miket készítettünk már, vagy készítettünk az Athenaeum mellett is, a' mi elébb utóbb világot látand? Mondhatánk, hogy a' titoknoknak igen is van még ideje „a' társaság' dolgaira szánandón kívül“ nem „melleséges“ ugyan, hanem különféle irói foglalkodásra; kérhettük: engedje el Schedelnek annak magyarázatát, miért kért a' Tudománytár' szerkesztésétől feloldatni, 's miért azon formában, melyben tette. És figyelmeztettük, hogy a' titoknok 's bármely academiái tisztviselő' foglalkodásaihoz, ha az hivatalos kötelességeit nem teljesíti, egyes egyedül csak az academiának van szólása. A' Figyelmeztőt illető e' megjegyzést: „Nem fog bíráltni (a' Figy.), mert a' bírósághoz fensőbb hatalomtól átruházott tekintet kívántatik“, tagadhatánk, mert e' világon hol van egyed vagy testület fensőbb hatalom által könyvbírási joggal felruházva, 's pedig kirekesztőleg stb stb. Szóval, volt volna tárgy elég bármely bő vitatkozásra, ha illyekkel akaránk lapjainkat betölteni, ha hiúság és viszketegethántott volna személyes ügyben esataterre szállani: annyival is inkább, mert jó ügyünk' érzetében, a' győzödelmet — okkal 's nem feleseléssel vívó ellenségen — kétségesnek nem gondolhattuk. Mi azonban hagytuk ezeket, ohajtván, hogy egyébről gondoskodhassunk mint magunkról, 's célunkra készültünk.

Wareha Istvánt egy Gáspár László nevű követte, az 1836-ki Tud. Gyűjt. XII-d kötetében „Figyelmesítés“ című cikkelyével; mellyben többi közt W. állításai adatnak kivonva, 's a' „tisztá Gondolkodás' Módjáról“ foly a' beszéd: minek ugyan mindedig nem voltunk képesek értelmét 's irányát kibetűzni, néhány soraiból azonban gyanítjuk, hogy ellenünk intéztetett *).

Szinte W. előadását vizshangozta 's com-

*) Azok, diplomaticai hűséggel így állanak a' nevezett hely' 98. lapján: „Meg nem alhatom azon Jegyzesem' elmulasztását, melly szerint a' fő Dolgok' szörnyű elhagyásával, azoknak helyebe, éppen az uralkodó Romlottságot tárgyazó Gondolkodás' Modjának kedveskedő Journal, és a' Literaturának Historiái, es általában felállítandó Alap nélkül levő critical ismertetés tárgyazó Figyelmeztő legyen annak helyebe: a' mi ha az egész Emberiségnek nem is, legalább a' Magyar lelkesedés' eszdeklésének oly napot adhatna, a' millyen a' testi Világnak az Egen ragyogó nap, 's a' millyet a' Tudományos Egyesület-

mentálta, 's szinte még lapjaink' megindulása előtt*), állítólag a' Kúnsághól, egy álnévű (Nemki Demit) a' Hasznos Mulatságokban, mellyek e' percztől fogva rakhelye lettek minden ellenünk intézett gúny-, vád- és czáfolatoknak **). A' kún iró bőven próbálja mutogatni az 'encyclopaediai folyóiratok' káros voltát (tehát a' Hasznos Mulatságokét is, mit azonban a' szerkesztőség nem látszott észrevenni); 's neki az Athenaeum „a' magyar literatura' egén borongó tornyos felhők“; 's ha már kell, u. m., Athenaeumnak lenni, csak MI ne adjuk, hanem mások! — Utóbb megjegyzi, hogy 200 előfizető mellett is e' vállalat' pénzbéli tiszta haszna bizonyos; mire már most visszavonjuk e' cikkely' hol költe iránti kétségünket: annyi legalább behizonyúlt, hogy a' „Viszhang“ parlagról zendült meg.

Még a' kassai Literaturlapok' 2-d. számában zajgott egy Staucsics nevezetű, melly név alatt, a' cikkely' írójának lelkesége és „morálya“ után ítélve, Staucsics urat gondoljuk lappangani — de mit a' név! elég az hozzá, hogy a' kún iróvali lelki rokonságában, ő is azt akarja: ne adjunk folyóiratot MI, hanem engedjük át másoknak. Már

túl Isten — és Világ — előtt, a' közönség méltán kívánhat, és kiterjesztett karokkal kíván is.“

*) Az iró maga azt állítja ugyan: „a' mondott folyóirat' megindulta után“, 's a' H. Mul. 3-d. száma, mellyben a' cikkely megjelent, már 1837. jan. 7. költ: de, ha az csak ugyan a' Kúnságban iratott, mint lehetett írva, beküldve és nyomtatva kevesebb mint egy hét alatt? Vagy még sem a' Kúnsághól jött e' „Viszhang“? es áltatás lett volna, millyen a' Rajzolatok' „nyílt levelei“ körül napi renden van?

**) Azt jegyzi meg a' H. Mul. szerkesztősége a' 8-d. számban, „hogy az értekezők' véleményét, a' nélkül, hogy benne mindenkor, vagy egészen, osztoznak, kötelességének ismeri híven közleni.“ Rendes elv, valóban, mellyel bármí folyóirat mindennemű silányság', méreg' és rágalom' cloácájává aljasulhatna, 's pedig nem csak a' szerkesztőség' nevetei, irányá 's céljai ellen — ha t. i. nevetei, irányá 's céljai vannak — hanem erkölcsi és anyagi érdekei ellen is. Szerkesztőség, melly öntudattal és elfogultság nélkül járdal útait, csak azt veszen fel, minek irányát helyesli, 's tartalmát, vagy egészben, vagy egyes részeiben javálja, vagy nevezetes állapotokhoz adatul szolgáltatónak hiszi.

ezen úr' „barátságos tanácsát“ lehetetlen volt volna el nem fogadni, ha ő hozzánk Pestről a' legrövidebb utat, a' kassai Liter. Lapokét választván, mellyek csak február' vége felé érkeztek ide, kissé későn nem jár.

Csodálkozhattunk volna: miért csak most ezen ellenkezések egy encyclopaediai folyóirat' eszméje ellen? holott aligha nem közönségesen el van ismerve, hogy azoknak köszöné literaturánk eddig is nem csak rendez olvasói' legnagyobb számát, de legbecsesb műveinek nagyobb részét is*); — miképen a' kifogások épen, magokat encyclopaediaiaknak valló lapok által terjesztettek? — miért az ellenkezések épen csak az Athenaeum ellen, mellynek kiállítására velünk számos köz hitelű férfiak fogtak kezét; miért az Athenaeum ellen, ha mi adjuk, 's miért e' felszólítások, hogy azt mások adják: mások, kik e' pályán talán még nem munkálkodtak, holott a' mi kezünkben, különböző időkben, már több 's

*) Ki jártas az új literatura' történeteiben nálunk és másutt, tudja, hogy a' legjelesb írók' legtöbb apró dolgozásaik — azok is, miket az illető nemzetek classicai műveik közé számlálnak — folyóiratok' kedvéért, folyóiratok' számára irattak, 's illyenekből mentek idővel által az írók' gyűjteményeibe. Kinek jutott valaha eszébe Addison és Pope, Goldsmith és Johnson, 's általában a' múlt századi angol literatura' fénycsillagok' folyóirati dolgozásaikat kalendáriombecsűeknek nevezni, csak azért mert folyóiratok' számára készültek, 's azokban jelentek meg? Kinek jutott eszébe tagadni, épen Angliában, milly befolyást gyakorolt nem csak a' múlt században, hanem gyakorol folyvást az időszakos sajtó — és nem csak az évnegyedi, hanem a' heti iratok is — a' pñilosophiai gondolkodás' ébresztésére 's a' való tudományosság' terjesztésére? Szükséges-e említeni, hogy Schiller és Goethe is journalisták voltak (sit venia verbo! de nektek e' név teszszik), 's e' kalendáriumi czikkelyeik valóságos gyöngyei munkáiknak? Kell-e említeni, hogy a' Rajnán túl csak azóta hatott a' literatura' a' nemzet' tömegebe, mióta ott, az angolok' regibb példájára, az időszakos sajtó fő vehiculuma lett a' tudományos közlekedésnek? Nem; ezen urak ezt mind igen jól tudják; sőt ők nem fognak irtózni megvallani, mennyit köszön a' mi nyelvünk is Kazinczy, Döbrentei és Szemere' folyóirataiknak, mennyit a' Tudományos Gyűjteménynek — ők csak egy általunk adandó folyóirat ellen látják szükségesnek — engedelmet a' pör kitejlesztésért — kigyót 's bekát kiáltani.

többféle, 's köztök vegyes tárgyú folyóirat 's gyűjtemény is volt: Bajzáéban egy szépliteraturai (Aurora) 's egy literaturai (Kr. Lapok); Schedelében egy encyclopaediai (Tudománytár) és orvosi (Orvosi Tár); Vörösmartyéban egy encyclopaediai (Tud. Gyűjt.) és szépliteraturai (Koszorú)? — Miért épen nekünk tűzni ki: melly úton hassunk, 's bennünket morális kötelességekre emlékeztetni, kik tizenöt éven túl folyvást adtuk jeleit munkálkodásunknak? Végre miért, és hogyan, és melly joggal hivatalos kötelességekre emlékeztetni? Mert tudják-e ezen urak, hogy arra szükség van? 's miképen, ki által, 's elég hitelesen és pontosan vannak-e cselekedeteinkről értesítve? 's utoljára is, ez intői tisztet ki bírta reájok? — De mind ezen mi nem csodálkoztunk, mert igen is jól tudtuk, mind ez miért? 's megnyugodván a' jók' bizodalomban, hallgatva megindultunk kitűzött pályánkon.

— Csak hét száma jelent meg lapjainknak, 's egy humorista (X) már fellépett a' H. Mulatságok 8-d. számában, „Gondolatközlés“ cím alatt harmadfél oldalon mulattatván magát egy negyedfél sornyi kis gondolatocskára felett, melly egyebekkel együtt, lappótléklul állott az Athenaeum' 3-d. számában. Mi mind maiglan a' magyar humorú czikknek más célját nem tudtuk kitalálni, mint ezen elmés ötlet' napvilágra hozhatását: „hogy az Athenaeum is gondolkodik, lapjai' vége felé (hol a' nevezettfele portékák használtattak) szokta megmutatni.“ E' halálos csapást némelly szűnyogcsipések követték attól, kit a' közönség „a' nehézfejű“ epitheton alatt ismer; 's a' „genus irritabile“ részéről apró csaták egyes czikkelyeink ellen — ('s mind ez a' Hasznos Mulatságokban *), millyek Tatai, Fejér György és Romy' válaszaik N. K., Szigethy, Waltherr, Garady és Schedel ellen, némelly Athenaeumbeli észrevételek 's Figyelmezőheli bírálatok' alkalmára, helyenként oldaldöfésekkel lapjainkra. A' hasonlítató és elfogulatlan olvasókra biztuk mi és dolgozó társaink annak megítélését, miben és mennyiben van a' két félnek igazsága, mellyik szolt a' tudományosság' komoly és illedelmes hangján, dolgoznál maradólag, részrehajlás és személyesség nélkül? mennyiben érdemelte Szig-

*) 73, 121, 161, 185; 193, 209, 285, 361, 409. II.

thy a' „tudatlan“ és „hazug“ epithetont 'Fejértől? N. K.' recensiója (l. Figy. 837. I. 59) a' gúnyirat' címét Tataitól? Waltherr az „ócsárlással hírt kereső“ nevét Fejértől? Schedel az ámitóét és hypocritáét Rumytól, 's nem volt-e neki illyek után méltó joga a' sz. irás' fegyvereit ellenségére visszafordítania (I. 99. l.)? nem puszta szóvita-e a' bulla feletti harc, 's illet-e Rumynak nem tudni, hogy bulla mindenek előtt is függő pecsétet, másodszer illy pecséttel költ oklevelet jelent? stb. De következett a' másod félelvi folyam' jelentése, 's a' benne érintett okoknál fogva az ár' fölemelése. A' Rajzolatok kaptak az alkalmon annak elforgatása 's a' közönség' áltatása által ügyünket gyanússá tehetni. Szükséges világosító jegyzetünk a' Figy. I. 166. lapján olvasható. Tették ugyan azt fél-évvel utóbb a' Rajzolatok is, fölemelvén árukat, a' nélkül hogy — mint mi — tömöttebben adnak lapjaikat, sőt mind gyérebbe és silányabb mellékletekkel; 's tettek egyebet: olly méltatlan koldulgatásokra fakadván, mik azok előtt, kik nem tudnak különböztetni, az egész irói kart lealacsoníták: de bennünket és minden egyéb magyar szerkesztőket e' tettebe hasonló gyanús avatkozástól megvéde a' társi viszony, hecsületesség 's az a' neme a' gyengéd érzésnek, melly a' Rajzolatok' kiadója előtt tökéletesen ismeretlen. — Változtatánk egy úttal a' kiadó-hivatal' helyét is; ezt is humor' özönével áraszták be a' Rajzolatok, de el — hála a' sorsnak — nem moshaták.

Más harcmodhoz nyúla tehát most az ellenség. Aggódván, hogy lapunk' támadó hitelét egyenes úton talán nem ronthatja le, elválaszta bennünket lapjainktól, 's így, és majd hármunkat együtt, majd külön, veve piszkolása' tárgyau. A' támadás' piacjai a' Rajzolatok, 's az újonnan keletkezett, 's velők frigybe állt Hírnök. Valóban! nobile par fratrum! Az elsőben a' Lit. Lapok' pár olvasója előtt „Literaturai világ“ című cikkelyeivel ismeretessé lett Kunoss folytatata, hasonló cím alatt, az idősb irói karra költött vádait, mindenek előtt Bajzát veven sértései' tárgyau, szerencsét kívánván az academiának, hogy verseit nem jutalmazta*), — hibául tulajdonítván neki 's egyéb

*) Vessd össze Figy. 1837. II. 96. sz.

barátinak, hogy Bezerédyt versei' silányságára nem figyelmezteték (Kunoss tudja a' négy fal közt történőt, sőt nem történőt is), 's megjegyzi, hogy ezek „félnek, hogy a' figyelmeztetett irótárs maholnap erősebb lehetne mint ők, ekkor pedig az ő hírók homályt szenvedne“; — őt Harsányi, Papp Ignác és Ponori-Thevrewk mellé állítván; — Kritikai Lapjaira azt fogván, hogy „a' morált kigúnyolni iparkodtak“; — 's így a' fiatal literatura' characteréhez híven, becstelenítésre becstelenítést, ráfogásra rágalmat halmozván. De ezek czáfolatot nem kívántak. — Csak mellesleg legyen érintve, miképen e' cikkelyek' sorának egyik fő célja, az ismert és hitelben álló magyar irók' egész rendének lealacsonítása, általellenében „az ifju irói nemzedékek“, mi alatt Kunoss, az ismeretes pasquillans társaság' tagjait érti, melly maga ejté el álarczát, midőn „több igazságbarát“ nevetségesen bitortlott neve alatt az academiának köz bizodalommal megtisztelt válaszmányát gyanuperbe akarta keverni.

T. i. az ifju nemzedék' valamelyik kéme nyomába jött, hogy az academia' drámai jutalmára Horváth Cyrill is pályára lépett, 's a' bíráló válaszmány' egyik tagjával e' tárgyban levelezett. Örvendve, hogy talán kettőnk közül, kik tagjai voltunk a' válaszmánynak (Bajza, Vörösmarty) valamelyik vala az erkölcsileg tilos levelezés' részese: következett a' drámai pályamunkákról zajgás*), mellyet a' közönség a' Hírnököl ismer, ki már fellépte óta szent köteletségének tartá, minden igyekezeteinket a' roszakarat' mérges nyálával befertezni, 's e' végre sietett a' Rajzolatokban eldugott megtámadásokat, saját olvasottabb lapjai által, köz tudomásra hozni. Azonban, midőn a' még álorczás ifju nemzedék bebizonyításra szólítaték; 's jeleit látta annak, hogy álarcza veszedelemben van lerántatni a' szerint, mint lerántatott fél évvel elébb egyik pasquillans társáé**): ön kinyilatkoztatásával akarta ezt megelőzni, 's a' közönség' teljes fényökben látta a' titkos czimboraság' mutató végeit: Munkácsy, Stancsics, Kunoss, Kovacsóczy és Frankenburg vitézeket; egyszersmind rajta kelle

*) Rajz. 1837. 63. sz. **) L. Figy. 1837. I. 76. l.

lenni, hogy a species facti napvilágra hozassék: 's ím! nagy meütközésére az igazságbarátoknak, a' levelező nem Bajza volt, 's nem Vörösmarty, hanem Döbrentei; tehát az Athenaeum' két szerkesztője tiszta, 's a' feltett cél elvéte. De OKLEVELEK voltak igérve! Valamelyik igazságbarát tehát, a' pasquillans társaság' legnagyobb öröme egy hivatalos írományt sikkasztta el, 's e' LEVÉL PAPIROSSAL akarék már most a' becsületes és hiszékeny közönség' szeméit kiszúrni — a' mi ugyan kissé naív gondolat volt, de más expediens' szükében annál ohajtottabb, mert vele legalább a' harmadik szerkesztőt, Schedel, és pedig nyilvános hivatali állásában lelete (bár látszólag is csak) gyanúba keverni, ha az, költött magyarázatokkal commentáltatik. Erre jelent meg a' küldöttség' némely tagjaitól egy felvilágosítás *), 's majd magáé a' titoknoké is, hivatalosan, és az academia' elnöke' 's tizenhöz tagja' tekintetével tanúsítva, 's így teljes hitelűleg **). 'S erre mi következett? a' vád' visszavonása, vagy csak hallgatás is? Nem, hanem újra ismét egyébről beszélve, új rágalom ***), melly szerint amaz első felvilágosítás hazugul Schedelnek tulajdonítatik, 's az egyik czimbora, ki itt ismét más alakban: „egy olvasó“éban lép fel, azt teszi hozzá: „így van ez írva a' titoknoki szoba' kéziratái között“. Hogy ezen igazságbarátok nem turkálhatnak a' titoknok' jelenlétében szobája' írományai között, 's hogy az állítás e' szerint már magában álkulesokra emlékeztet, nem kíván megjegyzést. Egy más czimbora, Munkácsy pedig, nem pironkodott, neve' aláírásával ****), rágalma — Schedel' hivatalos előadása' készakaratos ignorálása mellett — megajítani, így írván: „én, ki ez év' fordulátán egyszer már olly visszásan látám D. Schedel Ferencz urat a' tudós társaságnál is (tehát másutt is) sáfarkodni“; társa pedig, Frankenburg Adolf, a' februáriusban álarczától megfosztott pasquillans ('s a' mit jól meg illik jegyezni, a' drámai zavargások alatt még academiái írrok a' titoknok mellett), azon hivatalos felvilágosi-

*) Figy. 1837. II. 239. sz. 's az akkori pesti polit. hirlapokban. **) Figy. 1837. II. 254. 's szinte a' pesti ujságokban is.

) Rajz. 1837. 84. sz. *) U. o. 97. sz.

tást botor feleletnek nevezte, 's szinte „vétkes sáfarkodást“ emleget *). — A' dolgok magokban világosak, 's itt csak azt kell hozzá tennünk, hogy a' Hírnök, ki a' megtámadásokat híven közlöt, a' választmányi tagok 's a' titoknok' felvilágosításait jónak látta, az általa egyszer emlegetett „publicus becsület“ kívánatai' daczára is nem közölni, közönségét egyoldalú értesítésében meghagyni, 's így a' pasquillans társasággali czimborálkodását világosan elárulni.

Közelített az év' vége, 's a' Rajzolatokban ismét előfizetés-szerzési zavargások, figyelemgerjesztésül. T. i. Munkácsy arra használta Kisfaludy Károly' levelét, mellyben az elhúnyt költő „kész 42 drámát“ említ, hogy D. Schedel formaliter benevolisálja az iránt, vajjon hova lett hibázó tizenhöz drámája Kisfaludynak? Schedel megmondhatta volna, hogy a' levél 1824-ben volt írva, Kisfaludy' béggyuladása után; ismételhette volna, hogy Kisfaludy több ízben egész nyalábokat égett el számos régi dolgozatai közül; előadhata volna, hogy az Életírás' kijövelele óta is birtokába jött egy, a' lánkokat történetesen elkerült, régi, öt felvonásos darabjának **), 's lehet hogy még több is lappang itt ott... Azonban, van módja a' kérdésnek és felszólításnak, mellytől csak megvetéssel fordulhat el az, kit tisztaság' önérzete emel; és Schedel csak akkor felelhetett volna Munkácsynak a' gyanú' hangján tett faggatásaira, ha a' maga-védelmezésnek szükségét érezte volna. — 'S ugyan ez alkalommal, mint szokott Munkácsy és hada, egyéb rágalom is hozatott szőnyegre, péld. hogy Bajza és társai (kik és hol?) fenn hangon hirdetétek, hogy Virág nem volt poeta; hogy Bajza és Schedel „keresztül szerettek volna az ó iskola' élő és nem élő literatorinak minden érdemein gázolni“; hogy nekik „kicsi volt Virág, a' babérosan elhúnyt“, stb. Mit hozhatott volna fel, ha megkérdeztetik, Munkácsy az illy koholmányok' bebizonyítására? ki jól tudta, hogy mind a' hárman tisztelettel emlékeztünk mindenha a' bennünket személyesen

*) Rajz. 1838. 8. sz.

**) Az Életírás' 12. lapján említett Zách Clara' censura alá terjesztett tiszta példánya. A' kézirat homlokán 1812 áll, 's így ez második darabja volt K...nak.

kedvelt Virágról, mint poetáról is *)? 's mint reménylhetette, hogy a' közönség, melly igen jól tudja, hogy épen Schedel az, ki literatúránk' egyik fő ága' történetét az ős időkől kezdve, összefüggőleg vázolván, régiebb korokbeli jeleseink' emlékezetét is, egész fontosságokban méltányolván munkálataikat, föléleszté a' nagy közönségben, 's mondhatni, becsültetést szerze az érdemtelenül elfeledetteknek is? De mit gondol mind ezzel Munkácsy, neki csak láрма kell, 's próbált is újra „Háboru és harc“ cikelyével **) figyelmet támasztani: azonban a' közönség nem gondolt azzal, 's az új év Munkácsy körül csendesen viradt fel.

Más —, nem nemesebb ugyan, de még is ész' fegyvereivel lépett föl ellenünk az új Hírnök. Ennek a' köz érdekét gerjesztett pesti új színház szolgáltatata jól jött alkalmat Bajza, mint igazgató —, Schedel' színi cikelyei és Vörösmarty' előjátéka ellen berzenkedni. Az elsőről az hazudtatott, mi szerint ő kijelentette volna, hogy a' Garabonczás diákot nem adatja, mert a' történeti igaz-

*) Bajza az epigramma' theoriájában (Tud. Gy. 1828. XII.) Virág' „költői tehetségéről“, „gazdag lyrai tehetségéről“ szól, „jelesebb odaköltőink' egyikének“ nevezi, 26, 27, I. Schedel, kézikönyve' I. köt. L, LI. lapjain így ír: „Die beiden classischen Zierden dieser Schule (d. lat.) sind Virág und Kazinczy. Der Geist, die Empfindung der Alten lassen sich nicht reiner auffassen, nicht eigenthümlicher wiedergeben, als in den Oden beider: sie sind ernst, kraeftig, ruhig, klar und correct. In Kazinczys Oden spricht aber nur der Mensch, nicht der Bürger, da Virág oft von Vaterlandsliebe durchbebt die Laute ergreift.“ 'S ugyan ott, a' 258, 259. lapon: „In dessen Folge gab er einen Band lyrischer Gedichte heraus, die ihm den Nahmen eines ungrischen Horaz erworben... eine treffliche Übersetzung des ganzen Horaz, welche alle seine Mitwerber verdunkelte. Nicht gering sind Virág's Verdienste auch um die Prosa... vorzüglich durch seine musterhafte pragmatische Geschichte von Ungern. Hierin erscheint Virág höchst heldenkend, freimüthig, und über Vorurtheile... erhaben.“ Vörösmarty egy epigrammát áldozott emlékezetének, 1833.

Hamvált e' környék fedi a' szent keblü Virágunk.

Sírja fölött régen kis fakereszte bedőlt:

Emléket neki egy jobb kor fog tenni, öröklőt,

'S azt, hogy há fia volt, a' haza jegyzi rá.

Vörösm. Munk. I. 60.

**) Rajz. 100. sz.

sággal meg nem fér *); ismételve is számadásra vonatott az igazgató válaszmány' tetteiért, 's oldaldöfésekkel illetetett, hol lehet. Schedelen elmésségét gyakorlá a' Hírnök, 's ágy alá buvásról petyegvén, többi közt írja „hogy néhány hónap előtt Buda körül illyesmi történt egy tudóssal“, mire az illetett tudós hihetőleg azért nem mert felelni, mert gyanítá, hogy Orosz a' scénának tán több mint csak szemmel látó tanúja volt. De leginkább, 's prózában és versben **), Vörösmartyval éreztette a' Hírnök, oppositíója' súlyát Árpád' ébredéseért, 's a' pályáját hivatás nélkül futót kérdezé: „Mért nem kapálsz?“ — Végre magát az Athenaeum' kiadását is szőnyegre hozta újlag egy hírnöki levelező, sajnálván „hogy Schedel és Vörösmarty egy új folyóirással foglalja el a' t. társaságnak, 's ez által a' nemzeti nyelv' kifejlődésének szentelendő szép időt“: mire ismét azt válaszolhatánk, hogy nem „a' t. társaságnak szentelendő időt“ fordítjuk lapjainkra; 's azt kérdezhetünk: egy tudományos, szépliteraturai és literaturai magyar folyóiratnak mi lehet egyéb célja, mint a' tudomány' terjesztése mellett, a' nemzeti nyelv' kifejlődését előmozdítani; 's midőn ugyan az panaszkodik, hogy „kiktől a' társaság' Évkönyvei 's a' Tudománytár, mint rendes tagoktól legtöbbet vártak vala, legkevesebbet nyerhetnek“, felelhetünk, hogy Évkönyvek és Tudománytár tőlünk sem várnak többet mint egyéb rendes tagoktól, de hogy különben is a' társaság' céljaihoz, a' társaság' kebelében, még egyébként is járulhatni, 's járultunk is — ha t. i. minden jövő menőnek számadással tartozánk. Azonban a' levelező tovább is megy: „És ennek egyedül a' pénzvágy „auri sacra fames“ valódi oka! Vajha pénzhiányuk a' társaság' nagy pénztárából pótoltatnék ki, hogy munkálódásuk inkább a' társaság' sajátja maradna.“ Ez a' pénz' dolga már csak azért sem lehetett köz értekezés' tárgya, mert mi csak úgy nem bizonyíthatnók be az ellenkezőt,

*) Vagy tréfa lett volna e' petyegés? De nincs nagyobb véték a' közönség ellen, mint vele trefálni. 'S azon kívül illyen a' hírnöki levelező' logicája: „Hihető hogy a' napokban adják (a' Gar. Diákot), de csekély a' remény“. 'S mégis hihető. Hirn. 1837. 25. sz.

**) Hirn. 1837. 17, 25, 27, 33. sz.

mint a' levelező nem a' maga állítását, t. i. az illy dolgok' valódi okai a' keblek' kifürkészhetlen mélyeiben rejteznek, 's ki szavunknak nem hisz, hihet a' mit tetszik, de hirdetni vakmerőség. Az utolsó pedig meggyezheténk, hogy munkálkodás, melly magában hasznos és jó, az marad, akár egyenesen a' társaság' által eszközöltessék, akár nem; 's hogy maga az alaprajz szerint is „a' rendes tagok' tiszte mindenek felett a' magyar literatura' előmenetelén munkálódás legyen“ *); mondhatánk, hogy maga az academia sem cél, hanem eszköz a' tudomány 's nyelv' ügyének ápolására; 's végre hogy, ha társaságon kívüli iparkodásainknak van valami bece — a' levél' írója legalább tulajdonít — szívesen köszönjük sikerök' nagy részét épen az academia' létezésének, mert, mint hiszszük, nála nélkül azokat alig ha folytathatnók. Említve volt, hogy a' versenydrámák körüli vádak a' Hírnök, hogy terjedjenek, reprodukálta: hasonlót tevé a' Kisfaludy' kéziratai' dolgában támasztott gyapuperrel is. Mi pedig az ezekből teendő következtetéseket az elfogulatlan olvasóra bízván — hallgatva megkezdjük jelen évi pályánkat.

(Folytatjuk.)

HAZAI LITERATURA.

Társasági philosophia.

130. *A' bölcselkedő magyar polgár. Irta 's szerzette Czente István, bölcselkedés-tanulmány' és magyar nyelv' ny. rend. tanító(ja) a' rosnói p. lyceumban 's pappevelő intézeti előjáró. Kassán, Nyomtatta Werfer Károly. 1838. sr. XX. és 214 lap.*

Egy vitairatot vezetünk olvasóink elébe az ismeretes rosnói gyárból, honnan eddig a' sajtószabadságról, korszellemről 's dézmákról szóló vallás-politici munkákat 's munkácskákat, valamint az Egyházi Törvényeket volt szerencsénk vennünk. Mi indította Czente Istvánt e' legújabb polemicai nyilatkozásra, a' könyvből magából nem tudjuk meg, mert szerzőnk szereti a' setét derűt 's hátrtartás nélkül nem szól, ámbár némileg az iratára adott alkalmat előszavában érinti. A' mi világos, az hogy Czente István az egyházi birtok'

*) M. t. t. évkönyvei I. 106.

eltulajdoníthatlansága mellett ragad fegyvert, 's mintegy pro aris et focis olly hévvel küzd, mint ha már az egész világ utána terjesztette volna ragadozó karjait. Munkája csak két fejezetre oszlik: isten és emberi lélek; és: az ember magányban és a' társaságban. Ezen címek' összefüggését a' fő tárggyal, az egyházi birtok' eltulajdoníthatlanságával, nehéz első pillanatra megfogni, mit szerzőnk alkalmasint előre látott, mert előbeszédét illy szavakkal kezdi: „Egy polgári helyzetünk feletti philosophiai elmélkedést nyujtok itt tisztelt olvasó! 's első tünetre hiszem kérde: mit akar a' magányos és társas életű ember' viszonyai' esmérete előtt az isten és emberi lélekrőli hosszas bölcselkedés? — Azt: mit az alkotmány előtt lerakatt alap, mit lélek a' testben. — Nem létezhet(ik) társaság erkölcs nélkül, ez pedig isten és emberi lélek nélkül“. Szerzőnk' nézete szerint, mint látni, 's a' mi helyes, a' társaságnak erkölcsi 's vallási alapra kell támaszkodnia, 's mivel ennek fő tárgyai az isten' 's lelkünk' létét 's halhatatlanságát illető meggyőződéseink, munkáját ezen tárgyak' fejtegetésével kezdi, kivált a' pantheismus 's materialismus' hamis tanításait czáfolván, mit bevezetésül használhatott ugyan: de ezen értekezés a' munka' tartalmának felét képi, a' mi minden esetre helytelenség. A' birtokjogot szerzőnk az emberi jogból általában, 's ezt az észből származtatja. A' pozitív jogokat a' nemzet és fejedelem közti szerződésekből, minél fogva a' papság és nemesség' birtokjogai egy kútfőből erednek, szintazon alapon nyugszának, 's ha a' nemesség az egyház' jószágait eltulajdoníthatóknak állítja, ezen állítása által, szerzőnk szerint, ön birtoka' elvét dönti fel; sőt a' nemességi birtok személyes lévén, a' családok' kihaltával, a' birtokjog is természetesen elenyészik, 's jószágai a' koronára esnek vissza, midőn az egyház „Krisztustól örök időkre alakítatva lévén“ halhatatlan 's ennél fogva birtokjoga is. — A' magyar nemes' helyzete továbbá, szerzőnk szerint „senkinek sem tiporja el emberi jogait“ (212 l.); 's ez, mint hiszszük, azért mondatik, mivel a' papság is nemességi joggal bírja jószágait; 's ha Czente István utóbb azt vitatja: hogy a' nemesség, ön meggyezése nélkül senki által nem fosztathatik meg jogai-

tól, a' következtetés az egyház' birtokjogaira nézve magában világos.

Birálatra átmenvén, mindenek előtt a' munka' irányát mint vitairatét, aztán tartalmát; végre nyelvbéli előadását veendjük figyelembe, túl a' küzdő felekezetek' álláspontjain, historiai szempontból, különben részrehajlatlanok nem lehetnének.

Iránya e' munkának részint vallási, a' protestantismus ellen intézett, részint politicalai, a' nemességet mint előjogos rendet, és Gömör-Kishont egyesült vármegyét, mint polgári testületet, érdeklő. Az első eldöntendő kérdés itt tehát: volt-e Czente Istvánnak elegendő oka munkájára; a' másik: helybenhagyható, dicsérendő, 's hazánkra nézve pártolándó-e irányzata.

Az egyházi birtokot csekély belátásunk szerint senki sem fenyegeti eltulajdonítással. A' nemesség—polgári rend—nem, mert előjogai e' tekintetben az egyházzal állnak és esnek. Hol az egyház' ingatlan jószágai elkoztattak, ott—ezt minden ország' históriája mutatja—a' nemesség is adó alá került, akár felülről, akár alulról jött legyen a' változtató mozgalom. És nem élünk többé Bethlen Gábor' idejében, hogy egy 1620-dik beszercebányai országgyűlés' ismétlésétől tartathatnánk. Legkegyelmesebb fejedelmünktől nem, mivel az állandónak fentartása, a' monarchiának kimondott elve: tehát a' hierarchia és aristocrazia' fentartásáé is. Időnkben ezek a' fejedelemség' támaszai. Czente Istvánnak tehát ama' tisztviselő' beszéde—mellynek értelme még azonkívül nem lehetett olly terjedelmű, mint ő azt veszi—nem adhatott elegendő okot munkája' irására; 's e' tekintetben mint a' manchai hős, óriások helyett szelmalmokkal küzd.

Irányzatát épen olly kevésbé hagyhatjuk helyben. A' papi rend' küzdése a' polgári hatalommal, a' catholicismusé a' protestantismussal, a' középkorban birt jelentőséggel, sikerrel, következtetésekkel; most mind ezen viták századok óta be vannak végezve, 's olly helyen kívüliek mint az angol toryk 's francia republicanusok' tollharczai a' Wellington és Soult közti touloni csata' kimenetele iránt. A' mi elmúlt, azt semmi földi hatalom nem idézheti többé vissza. Az egyházi és polgári hatalom közti kérdés: a' birodalom benn

foglaltatik-e az egyházban, vagy az egyház a' birodalomban, a' középkori, a' német-római császár 's pápa közti küzdeésekben döntetett el; a' második: az egyház, mellé vagy alá van-e rendelve a' birodalomnak, a' reformatiónak catholicismus és protestantismus közti csatáiban. Ezen tollal és fegyverrel folyt küzdeések közt, minden el vala követve és mondva, mi—vallási 's egyházi tekintetben—tenni 's mondani való volt. Századok múltak el azóta, az egyházi és polgári hatalom, a' catholicismus és protestantismus közti viszonyok positiv törvények által határozottak meg, 's ezen határozatok századok óta gyakoroltatnak; ezen idő óta az egész europai kereszténység' társasági élete minden alakjaiban megváltozott, roppant politicalai, a' pillanatokat az égből a' földre levonó forradalmak folytanak le; anyagi, ipar- 's kereskedésbeli kérdések keletkeztek 's foglalják el a' világot; 's most e' rég eldöntött kérdésekhez visszatérni akarni, épen olly sikertelen mint következés nélküli dolog volna. A' világi hatalomnak egyházzal való régi harczeit 's győzödelmeit, 's a' reformatiót, a' világ' históriájából ki nem törölhetjük, 's egy második harmincz éves háború most már lehetetlen. A' felvilágosodás abban áll, hogy az ember álláspontját 's ideje' jelentőségét megértse. Hiába törekednénk valamit létre hozni, mi iránt fogékonyság nem találhatik; valamit valósítani, mi a' társasági életnek épen fenforgó szükségéivel nem egyezik. Félre tehát olly tárgyakkal, mellyek az elmúlt idők' lefolyása alatt teljes feloldásukat találták 's a' nemzet' szellemét, elvonva igazi céljaitól, ál irányban foglalkodtatnák. America' 's a' Keletindiába vezető jöreményfoki út' fölfedezése óta meggazdagodván Europa kereskedés és ipar által, a' műveltség 's jólét' eszközeihez juta, a' sajtó' feltalálása a' műveltséget egész világrészekre terjeszté el; minden népek, nemzeti literatura által fejték ki értelmességöket. Ez feladása a' mi hazánknak is időnkben. Korunk Thomasius' kora. Nekünk nemzetiség' által egyesülve, belső életünk' végtelen szakadásainak véget kell vetnünk, 's nemzeti nyelvünk' segítségével—ezt lassan 's minden körülmintéssel társasági, oktatási, literaturai 's diplomaticai nyelvvé emelvén

— műveltségünket eszközölnünk. Ez az, mit az anyagi érdekek' előmozdítása mellett tennünk kell 's tennünk lehet, felhagyván minden elavult vallási 's testületi czivakodásokkal, mellyek társasági életünk' szakadásait örökítik 's a' másra 's jobbra fordítandó erőket fogyasztják.

A' munka' tartalmát közlelőről fontolóra vévén, ha azt egy némileg rokon irányu munka, az „Igaz hazafiuság' alapvonalaival“ összehasonlítjuk, szerzőnk' felsőbbbsége az elvekben, 's általán fogva a' philosophiában, kitünő. A' mit istenről, lélekről 's a' természeti jogról mond, alapos; itt a' rozsniai bölcsekedés-tanító elég szilárd lábon áll. A' jogot általában, mint kell és helyes, az észből származtatja, midőn az „Igaz hazafiuság' alapvonalai“ írója azt, elég furesán, a' tapasztalásból akarja következtetni: tagadván az emberiség' eredeti jogait, tehát igazán minden jogot általában; mert ha eredeti jogaink nincsenek, szerettek sem lehetnek, sőt eszünk sem, mivel mindkettő ezen megkülönböztető saját tehetségünkből ered, melly által — mint szabad erkölcsi lények — általános kötelezéssel, kötelességeink' valóítására szorítatunk, 's ennél fogva azon dolgokhoz és cselekedetekhez jogot birnunk kell, mik nélkül ezen kötelezéseknek eleget nem tehetnénk. Ha tehát az Igaz hazafiuság' alapvonalai' írója a' jogot a' tapasztalásból származtatja, nem csak elvonásbani gyarlóságát mutatja, hanem — az e' mezőn elég botorúl vitézkedő Csaplovics-csal együtt — a' jog' lényeges természetéről általában fogalma sincs. A' tapasztalás abban egy hajszálnyit sem változtathat. Ha a' társaságban, a' világ' kezdetétől fogva napjainkig, minden emberi jogok el lettek volna tiporva, azért mégis minden ember eredeti jogokkal bírna, mivel észszel bír; 's ez olly igaz, a' milly kétségtelen, hogy emberséges embereknek kellene lennünk, ha életünkben egy emberséges embert sem ismertünk, vagy az soha nem is létezett volna.

(Vége a' jövő szimbólum.)

Necrolog.

131. — Új, és kettős, 's mindenké feltett érzékeny veszteséget szenvedett a' magyar tudós társaság f. hónap' 16., pécsi püspök 's titk. tanácsos, báró Szepesy Ignác igazgató és tiszteleti tagjának tüdővérzésből történt hirtelen halála által. A' férfiát, 's tetteit, és munkáit ismeri Eger, Erdély, Pécs, ismeri az egész haza, 's a' haza gyászolja benne hű fiát, az egyház vallástűrő őret, a' nevelés, nagylelkű partolóját, a' tudomány, mivelőjét, a' nemzet' nyelve egyik leglángolóbb barátját és védőjét — az academia

Az Athenaeumból hetenként kétszer, ugymint csütörtöken és vasárnap, jelenik meg egy egy ív; társából, a' Figyelmezőből, minden kedden egy ív. Ara a' kettőnek helyben kihordással, 5 ft. ep.; postán, nyomtatott boríték alatt 5 ft. 48 kr. ep. Velinpédányok félénként két forinttal drágábbak. Évnyegyedeként is válthatni példányt 2 f. 30 és postán 3 fon. Kiadó hivatal Pesten, Hatvani utca, 594. szám.

Nyomatik Budán, a' magyar kir. egyetem' betűivel.

munkás tagját 's bőkezű segedelmezőjét. (Vitalitiuma' elmaradásával, ez intézet' évi jövedelmei hatszáz pengő ftal csökkennek). Elő emlékei az általa alapított pécsi lyceum, könyvműhely, 's magyar munkái közül a' nyolcz kötetű biblia. Lesz alkalom, hogy a' nagy férfiú' emlékezetét megújítsuk, midőn az a' m. tudós társaság' közelítő közüléseben érdemeihez méltólag ünnepeletni fog.

S. F.

Magyar tudós társaság.

132. — Az academia' kilenczedik nagy gyűlése, a' fens. főhg-nádor-pártfogó' helyben hagyásával 's az elnök' rendeléséből üléseit f. évi augusztus' 30-dikán, az igazgató tanács pedig szeptember' elsején nyitandja meg. A' társaság' tagjai részere ennél fogva a' megjelenés' napja augusztus 29-dike, az igazgatókra nézve augusztus 31-dike. A' nyilvános vagyis köz ülése napja a' gyűlés' folyamatja alatt leszen köz tudomásra hozva. Pesten, július' 20. 1838.

D. Schedel Ferencz, m.k. titoknok.

Literaturai mozgalmak.

133. — A' Tud. Gy. aprilisi kötete július' 12. jelent meg, illy tartalommal: 1. A' szép' alaptudománya, Saskutól. 2. A' viadalról. 3. A' m. nyugpénztézet' alapelvei, E. Illés Páltól. 4. A' persepöli ekírás, Szerünnyeitől. 5. Miként áll nemzeti nyelvben a' nemzetiség, Csenny Kálmán. A' Literatura cikkely Nagy Károly' Kis Geometriáját ajánlja 's Müller' Physiologiájából a' szölam (Stimme) és beszéd' cikkelyét fordítja. A' Koszorú egy 3 felvonásu vigjátékot kezd meg Borsostól illy ezimel: „A' törött ablak, vagy két szék közt a' pad alatt maradt.“ — A' májusi kötet jul. 24. következett reá, 's itt Kállay Ferencz kezd az angol Leslie és Drummond familiák' magyar származásokról értekezni; Littrov' értekezése adatai a' vulkánokról; 's Halimbai álnévvel érdekes észrevételek Hetényinek általunk (Athen. 1837. II.) közlött cikkelyére a' nőnem' befolyásáról a' férfiak' műveltegere, nev szerint a' régi görögöket 's asszonyaikat illetőleg. A' „Literatura“ egy pár szót szöl Guzmics' Egyh. Táráról, Müller' értekezését folytatja a' beszédéről. Olvasóink látják, hogy a' Tud. Gy. folyvást szem előtt tartja programmaját: „Olly eredeti“ stb. — A' koszorúban a' minapi vigjáték befejeztetik.

Közszegről, Reichard Károly' igen jól ellátott új nyomtató műhelyéből vettük e' nem csak szépen nyomtatott, de ihlettel is irt halotti beszédet: Nagymélt. Tarródházi báró Mikos László úr ő exja. nyugalomra lépett cs. kir. kormánytanácsos' emléke, egyházi beszédben, mellyet a' sorok-újfalusi templomban 1838. máj. 28. mondott Szeneczey Ferencz, szombathelyi egyh. megye' áld. papja, philos. D., 's a' hittud. tanítója. Imperial 4rétben 27 lap.